

בענין שיטת רש"י בערוה וצרת ערוה וחייבי לאוין במקום יבו"ח

עיינן בחידושי מרן רי"ז הלוי על הרמב"ם הל' יבו"ח, שחקר בדין צרת ערוה, אם ביסודו הוא דין איסור או"ד הוא דין פטור. וז"ל שם, דנראה דיסוד הדין דצרת ערוה אינו רק דין פטור בלבד דערוה פוטרת עצמה ואת צרתה מן החליצה ומן היבום רק יסוד ועיקר דינו הוא דין איסור דהערוה אוסרת להצרה במקום מצוה ומשווא לה לערוה דכוותה, וכדילפינן לה לעיקר הדין דצרת ערוה מקרא דלצרו דכתיב בפ' עריות, א"כ יסוד הדין בזה הוא דין איסור, דצרת ערוה כערוה עכ"ל. וע"ע שם, שהביא ראיה מיבמות ח. דרבא ס"ל דכמו דערוה גופה במקום יבום לא צריכה קרא משום דאין עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת, צרת ערוה נמי ל"צ קרא משום דאין עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת. ומזה מוכיח דהצרה עצמה דינה בלא תעשה שיש בו כרת. ובהמשך הגמ' שם מבואר דרבא צריכה קרא ד"עליה" להתיר צרת ערוה שלא במקום מצוה, אבל במקום "עליה" (דהיינו במקום מצוה) הצרה בעצמה איסורא דכרת רביץ עלה כערוה ממש.

והנראה לומר בזה דמפשטות לשון רש"י מבואר אחרת, דאין יסוד הדין דצרת ערוה דין איסור אלא הוא רק דין פטור במקום יבום. עי' ברש"י יבמות ג. ד"ה משום הכי תנא פוטרת דכתב וז"ל דאי תנא אוסרות משמע שהבת אוסרתה עליו ליקח וק"ו שלא במקום מצוה אבל פוטרת לא משתמע איסורא משום צרתה של בת אלא הבת פוטרתה מיבום ואיסורא שכיב עלה ממילא דהויא באיסור אשת אח שיש לה בנים ומשום אשת אח היא דמיתסר שלא במקום מצוה דליכא איסור אשת אח עלה שריא עכ"ל. ומבואר מזה לכאורה דהערוה רק פוטרת את הצרה במקום מצוה, וממילא היא אסורה משום אשת אח שיש לה בנים. וכ"כ תוד"ה כיון דבמקום (שם). וע"ע סוגיא יבמות ג: דבברייתא שם מבואר דהגמ' בהו"א רצה לאסור צרות דשש עריות חמורות, ולבסוף דחה דהגמ' דכיון דשש עריות אלו א"א להן להנשא להאחין או בודאי הצרות מותרות משום "שאין צרה אלא מאח". וביאר רש"י (שם) ד"ה שאין וז"ל הואיל ופטרה הכותב

מזיקתו הרי היא עליו כאיסור אשת אח שיש לה בנים שהיא בכרת דכתיב ערות אשת אחיך אבל בעלמא לא רמי איסור אשת אח עלה ושריא ליה עכ"ל. ומבואר עוד פעם כנ"ל, דיסוד הדין דצרת ערוה הוא דין פטור, דהערוה פוטרת את הצרה במקום מצות יבום, וממילא היא אסורה משום אשת אח שיש לה בנים. וס"ל לרש"י דזוהי עצם סברת הגמ' "שאיין צרה אלא מאח". ובאמת בהו"א בגמ' דיש דין צרת ערוה אפילו שלא במקום מצוה (וכגון בשש עריות חמורות) לכאורה מוכח דדין צרת ערוה הוא דין איסור, דלא שייך דין פטור שלא במקום מצות יבום (וכ"כ הרבה אחרונים), אלא דמסקנת הגמ' היא דדין צרת ערוה הוא רק דין פטור, וממילא מסברא ידעינן שאין צרת ערוה אסורה אלא במקום מצות יבום "שאיין צרה אלא מאח". עכ"פ לכאורה מוכח מרש"י הנ"ל שלא כדברי הגרי"ז דצרת ערוה הוא דין איסור, אלא נראה מרש"י דהוא רק דין פטור.

אולם עיין רש"י יבמות ח: ד"ה במקום דכתב וז"ל דכתיב לצרור למיסר צרה ולא במקום אחר עכ"ל. וזה לכאורה נראה כדברי הגרי"ז, דיסוד דין צרת ערוה הוא דין איסור, וא"כ צ"ב במה שסתור רש"י את עצמו. [ובאמת מדאמר רבא בסוגיא הנ"ל (ח.) דצרת ערוה נמי ל"צ קרא משום דאין עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת, וצריך קרא ד"עליה" להתיר צרה שלא במקום מצוה מוכח דהוא דין איסור כדעת הגרי"ז, משום דאם הוא רק דין פטור ל"צ קרא להתיר צרה שלא במקום מצוה, וז"ב. אבל האחרונים (חידושי הגרש"ש יבמות סי' ו', אחיעזר אהע"ז סי' א' אות ט"ו, וחזו"א סי' קל"ד לר"ף ח:) נקטו דכל זה הוא רק בהו"א דגמ', אבל לאחר שנלמד מגזה"כ ד"עליה" דהצרה אסורה רק במקום מצוה אז נראה דהוא רק דין פטור ולא איסור. אבל לפענ"ד מדברי רש"י שהבאנו נראה אחרת, דמדכתב "למיסר צרה" משמע שאפילו לאחר גזה"כ ד"עליה" דאסור רק במקום מצוה, עדיין הוא דין איסור, וכדברי הגרי"ז, אלא דהאיסור הוא רק במקום מצוה].

והנלע"ד בביאור הענין הוא דהנה לדעת רבא דס"ל דערוה גופה ל"צ קרא מסתבר לומר דדין צרת ערוה הוא דין איסור. כלומר, מכיון שהערוה גופה אסורה במקום מצות יבום רק משום האיסור שבה, דהיינו האיסור כרת, ממילא י"ל דהצרת ערוה ג"כ אסור במקום מצות יבום רק משום האיסור שבה, דצרתה כמותה. ולכן רבא צריך "עליה" כדי להתיר צרת ערוה שלא במקום מצוה כיון שיסוד הדין בצרת ערוה הוא דין איסור. אבל

אם נימא כהברייתא ביבמות ג: (הובא לעיל במקצת) דערוה גופה במקום מצות יבום אסורה להתייבם משום גזה"כ ד"עליה" ולא משום דאין עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת, אז י"ל דדין "עליה" הוא רק דין פטור. כלומר, דאין האיסור כרת הסיבה מדוע אין יבו"ח, אלא דערוה בעצמותה מופקע לגמרי מכל פרשת והיתר דיני יבום. [וכ"כ בברכ"ש סי' ב' אות ב'. ונביא ראייה להלן דרש"י עצמו מוכח דס"ל כן]. ולפי"ז נמצא דהברייתא ס"ל דדין צרת ערוה הוא ג"כ דין פטור, דכיון דערוה גופה חלה בה דין פטור במקום מצות יבום, אז מסתבר לומר דהצרת ערוה ג"כ חלה בה דין פטור, משום דצרתה כמותה. ובזה אתי שפיר מה שהברייתא התיר צרת ערוה שלא במקום מצוה רק מסברא "שאין צרה אלא מאח", משום שיסוד דין דצרת ערוה הוא דין פטור במקום מצות יבום, ולכן מסברא ידעינן שזה לא שייך רק במקום מצוה, משום דשלא במקום מצוה לא שייך חלות פטור. אולם מאידך רבא ס"ל דיסוד דין דצרת ערוה הוא דין איסור, ולכן אין סברא פשוטה לומר שאין צרה אלא מאח, ולכן רבא צריך גזה"כ ד"עליה" כדי להתיר צרה שלא במקום מצוה.

אמנם עדיין קשה, דלכאורה נראה לפי"ז דרבא לא ס"ל כהברייתא, ואין לומר אה"נ, מאחר דהגמ' ביבמות ח. הקשה מהברייתא עצמה על רבא, ומבואר דהגמ' ס"ל דרבא ס"ל כהברייתא. וצ"ל דכמו דרבא תירץ את הברייתא אליביה דמש"כ הברייתא "אין לי אלא היא" תירץ רבא "משום צרתה", ומש"כ בברייתא "אין לי אלא הן" תירץ רבא "משום צרותיהן", כמו"כ ס"ל לרבא דמש"כ בברייתא דערוה גופה פטורה מן היבום משום קרא ד"עליה" היא לאו דווקא. ובאמת כ"כ התוס' בפירוש ביבמות ג: ד"ה טעמא, דלרבא "שומע אני" בברייתא לאו דוקא, אלא ר"ל את"ל דעשה דוחה ל"ת שיש בו כרת הא כתיב "עליה". ולפי"ז נמצא דרבא עצמו לא ס"ל כלל דיש פטור ערוה במקום מצוה מ"עליה", אלא אסורה במקום מצות יבום רק משום דאין עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת. ונמצא עוד דלרבא מש"כ בברייתא דצרת ערוה שלא במקום מצוה מותרת משום "שאין צרה אלא מאח" באמת אינו סברא בעלמא, אלא דלרבא נלמד מפסוק ד"עליה". ואם תקשה, לרבא מהיכי תיתי לומר שלא כפשטות הברייתא, אפשר לומר דרבא אשי בדף ח. אמר ד"מתניתין נמי דיקא כרבא, דקתני ט"ו נשים פטורות צרותיהן ואילו פטורות ופטורות לא קתני שמע מינה". וא"כ י"ל דרבא ס"ל דמפשטות לשון המשנה משמע אחרת

מפשטות לשון הברייתא, ולכן רבא ס"ל דלשון הברייתא לאו דווקא, וכמו שכתבו התוס' הנ"ל (כן שמעתי מידידי דוד יוסף הלוי סניידר שיחיה).

ובזה אתי שפיר נמי מה שהקשינו לעיל הסתירה בדברי רש"י. די"ל דמה שכתב רש"י בדף ח: "למיסר צרה" הוא רק אליבא דרבא, אבל אליבא דהברייתא י"ל דאה"נ יסוד הדין דצרת ערוה הוא דין פטור, ולכן י"ל דמש"כ בדף ג. (הובא לעיל) הוא רק אליבא דהברייתא ולא לרבא. ויש סמוכין לדברינו דרש"י פי' הגמ' בדף ג. רק אליבא דהברייתא ולא אליבא דרבא ממש"כ רש"י ביבמות ב: ד"ה מכדי כולהו דכתבו וז"ל עריות מה שפטורות מן הייבום עכ"ל. והקשה עליו הריטב"א (שם) דלמסקנא ערוה גופה ל"צ קרא? ולכן פי' הריטב"א דכל הסוגיא איירי רק בצרת ערוה, דעכ"פ צרת ערוה נלמד מ"לצורור" מאחות אשה. (וע"ש ברשב"א שחולק על נקודה זו בפ"י אחד ואכמ"ל). אבל לפי דברינו י"ל דאה"נ רש"י פי' הגמ' דלא כרבא אלא כפשטות הברייתא דערוה גופה צריכה קרא ד"עליה", ולכן בהמשך הסוגיא (ג.) כתב רש"י ג"כ כפשטות הברייתא ודלא כרבא, דיסוד הדין דצרת ערוה הוא דין פטור ולא דין איסור, כנ"ל. ונהעיר לי ידידי חיים יצחק גנק שיחיה שיש עוד רמז לזה דרש"י ג. ד"ה ה"א מיחליץ חליצה פי' דקאי רק על צרות מדכתב "לצורור", אבל לעיל ברד"ה ה"א אוסרות רש"י פי' דקאי על ערוה גופה? וי"ל דלאחר שידעינן דערוה פטורה במקום יבום ממילא אין הו"א דצריכה חליצה, דכבר חלה בה דין פטור כנ"ל, וזוהי הפקעה לגמרי מכל פרשת היתר יבום. ולכן עכשיו בגמ' דאיכא הו"א דאע"ג דאסורה ליבם אבל צריכה חליצה, מוכח דזה הוי רק על הצרה. וזה משום דלרבא ידעינן שאסורה לייבם רק משום אין עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת, אבל אין זה סיבה לפטור ג"כ מן החליצה, ולכן שפיר שייך הו"א דצריכה חליצה. ומוכח עוד פעם דרש"י פי' הגמ' כפשטות הברייתא ודלא כרבא].

ובזה ניחא נמי מה שכתב רש"י ג: (הובא לעיל) "דאין צרה אלא מאח" הוא בפשטות סברא בעלמא ודין פטור שחלה בהצרה. ואע"ג דכבר בארנו דלרבא אין זה סברא פשוטה כ"כ, אלא דנלמד מגזיה"כ ד"עליה" דמותרת צרת ערוה שלא במקום מצוה, אבל י"ל כנ"ל דבעלמא רש"י פי' כפשטות לשון הברייתא ודלא כרבא. ועוד ראה דרש"י פי' הברייתא דלא כרבא (וכן שמעתי מהרה"ג ר' אשר אריאלי שליט"א) הוא ממש"כ רש"י ג: ד"ה עונש מנין וז"ל אם ייבם ערוה או צרתה עכ"ל. ובמאירי (שם) כתב דקושיית

הגמ' היא רק על הצרה ולא על הערוה גופה. ולפום ריהטא נראה דהמאירי חולק על רש"י בזה, אבל האמת יורה דרכו דבמאירי שם מבואר דכ"כ רק אליבא דרבא דס"ל ערוה גופה ל"צ קרא, ולכן לא שייך קושיית הגמ' "עונש מניין" על הערוה גופה. ולכן י"ל דרש"י והמאירי לא פליגי, אלא המאירי כ"כ אליבא דרבא, אבל רש"י כ"כ שלא כרבא אלא כפשטות לשון הברייתא. וזה עוד ראייה דרש"י פי' הברייתא דלא כרבא.

ונראה עוד דביסוד זה יש לנו פתח גדול כדי ליישב כמה קושיות על רש"י במשך המסכתא. והנה עי' רש"י יבמות ט. ד"ה והרי רש"י יבמות י. ד"ה וחייב ורש"י יבמות כ. ד"ה גרושה וחלוצה וז"ל ואין איסור לאו פוטרות מן החליצה דהא מאחות אשה ילפינן שהיא ערוה וחייבין על זדונה כרת וכו' ועוד "שהיא בלאו חולצת ולא מתייבמת חולצת דלא אלים איסור לאו בלא כרת לאפקועי ייבום לגמרי ולא מתייבמת דהא אסורה לי' עכ"ל. ומבואר דטעמא דחייבי כריתות פטורות מן יב"ח הוא משום דילפינן מאחות אשה שהיא ערוה וחייבין על זדונה כרת, אבל חייבי לאוין דלא ילפינן מאחות אשה חייבות בחליצה משום דלא אלים איסור לאו בלא כרת לאפקועי מייבום לגמרי, אבל איסור לאו אלים כדי לפטרה מן הייבום.

וישנן ב' חידושים שנכללו בדברי רש"י, ונדבר בהן אחת אחת. ראשית, מש"כ רש"י דחייבי כריתות פטורות מן יב"ח דילפינן מאחות אשה, לכאורה זה מוכח דלא כרבא, דלרבא טעמא הוא משום דאין עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת. ומוכח דרש"י לא פי' כרבא אלא כפשטות הברייתא הנ"ל. אבל עדיין תמוהים הם דברי רש"י, דלכאורה מפשטות הגמ' ביבמות כ. מבואר דטעמא דאין חייבי כריתות חולצות הוא משום כל שאינו עולה לייבום אינו עולה לחליצה, ולא משום שהאיסור אלים כ"כ לאפקועי מצות ייבום לגמרי (דהיינו מן הייבום וג"כ מן החליצה)? והנראה בזה הוא דרש"י ס"ל דמש"כ הגמ' כל שאינו עולה לייבום אינו עולה לחליצה אין זה פטור חדש על החליצה בחייבי כריתות, אלא רק גלוי דהפטור מן הייבום בחייבי כריתות, פוטר לא רק מן הייבום אלא ג"כ מן החליצה. כלומר, ערוה גופה דממועט מפרשת יבום משום "עליה" אין זה פטור רק ממצות יבום, אלא חלות דין פטור והפקעה מכל פרשת יבום. ואם תאמר אפשר שהפטור ד"עליה" הוא רק על ייבום אבל חליצה מיהת בעי, ע"ז צריכין את הכלל דכל שאינו עולה לייבום אינו עולה לחליצה, אבל אה"נ

זה רק מגלה דפטור ד"עליה" הוא פוטר מן הייבום ומן החליצה ג"כ. אבל זה רק באיסור אלים כמו חייבי כריתות (דלא תפסי קידושין, ע"י המשך הסוגיא שם כ.), אבל חייבי לאוין דלא אלים כ"כ (דתפסי קידושין) אז הפטור יבום אינו פוטר לגמרי, ולכן עדיין צריכה חליצה. וכל זה הוא רק לרש"י אליבא דהברייתא דערוה גופה צריכא קרא, אבל לרבא דערוה גופה ל"צ קרא י"ל דאיסור כרת מעכב רק את המצות יבום, אבל אין זה חלות פטור שחלה בה דהיא ממועט לגמרי מפרשת יבום. ולכן כל טעמא דאין חליצה בחייבי כריתות הוא משום כלל חדש דכל שאינו עולה לייבום אינו עולה לחליצה. וא"כ לרבא אה"נ כללא זה הוא פטור חדש מן חליצה, ודלא כפשטות הברייתא הנ"ל. (ודעת רבא בענין חייבי לאוין יבואר לקמן). [ואפשר להטעים סברא זה דכלל ד"כל שאינו עולה..." רק גלוי על הפטור יבום דזה פוטר ג"כ מן החליצה, ע"פ מש"כ התוס' רי"ד מד. ד"ה מי שהיה נשוי, ואכמ"ל].

ואם כנים הדברים יוצא לפי"ז דמש"כ רש"י בדף ט. דטעמא דר"ע דחייבי לאוין פטורות מן החליצה ומן הייבום הוא משום שהתורה פטורת כמו חייבי כריתות. כלומר, חייבי לאוין לר"ע אלים כ"כ דחלה בה דין פטור והפקעה לגמרי מכל פרשת יבום ממש כמו חייבי כריתות לרבנן. אבל פירוש זה אליבא לר"ע, כאמור, הוא רק אליבא דהברייתא דאיכא מושג בחלות פטור במקום יבום, אבל לרבא דס"ל דחייבי כריתות פטורות במקום יבום הוא רק משום אין עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת ולא ילפינן מאחות אשה, אז שוב הדרא קושיא לדוכתא, כמו שהקשו תוס' יבמות ט. ד"ה והרי איסור, מדוע לר"ע חייבי לאוין פטורות מן יבום, הא י"ל עשה דוחה ל"ת? והנראה לומר בזה ע"פ מש"כ האבנ"מ (סי' י"ח ס"ק א') דתירץ את קושיית התוס' עפ"ד רש"י ביבמות מט: ד"ה דהא תפסי בה, דס"ל דאם נולד דבר שמונע תפיסת הקידושין אפילו לאחר שכבר חלו הקידושין אז פקעו הקידושין בכדי. (ולכן ס"ל לרש"י דטעמא דקידושין תפסי בסוטה מעיקרא הוא משום דלא פקעי הקידושין לאחר שזינתה). ולכן כתב דאפילו אם נימא עשה דוחה ל"ת, אבל זה היתר רק בביאה ראשונה (כמבואר ביבמות כ:). [ובאמת נח' רע"א יבמות ג: וחמד"ש יבמות ט. אם לולא גזוה"ג ד"עליה" היה מותר רק ביאה ראשונה או אפילו ביאה שנייה, ואכמ"ל]. ולכן לאחר ביאה ראשונה היא תהא אסורה עליו משום חייבי לאוין, ולכן כיון דאין קידושין תופסין לר"ע בחייבי לאוין אז לאחר ביאה ראשונה פקעו הקידושין ונמצא דנשאר רק אישות לזמן ואין

זה אישות כמ"ש הר"ן בנדרים כט, ע"ש. וכבר תמהו עליו האחרונים מברייתא יבמות ג: דאם עשה דוחה ל"ת היה אפשר לעשות יבום בחייבי כריתות לולא קרא ד"עליה", ומזה מוכח דאפילו בביאה ראשונה קונה היבמה בכה"ג? וע"פ מה שנתבאר יש ליישב דאה"נ אליבא דהברייתא אפילו ביאה ראשונה היה מהני בחייבי כריתות אבל לשיטת רבא דס"ל דהברייתא ל"ד, אז י"ל דמעולם לא היה שום הו"א דביאה ראשונה מותרת בחיי"כ משום דאין עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת, ולכן מיושב תירוץ האבנ"מ, דאה"נ לדעת רבא כל טעמא דלא אמרינן עשה דוחה ל"ת בחייבי לאוין לר"ע הוא משום דיהיה רק אישות לזמן, ולא משום דאלימי חיי"ל לר"ע כמו חיי"כ וילפינן מאחות אשה דפטורות מיבוי"ח כנ"ל. [ובאמת רבא גופיה הוא בעל מימרא דביאה ראשונה מדאורייתא מותרת בחיי"ל ורק רבנן גזרו ביאה ראשונה אטו ביאה שנייה].

עכשיו נדבר על חידוש שני שכתב רש"י לעיל, דטעמא דחייבי לאוין חולצות ולא מתייבמות הוא משום דלא אלימי איסורן כ"כ כמו חייבי כריתות כדי לאפקועי ממצות יבום לגמרי, אבל עכ"פ מיבום פטורות דהא אסורות ליה. ובאמת רש"י כתב ביבמות פד. ד"ה והא כוליה פירקין וז"ל עשה דיבום ולא תעשה דאיסור הוא דרמו אהדדי ולא אתי עשה דיבום ודחי ללאו דאיסור כגון ממזרת לישראל או ממזר לישראלית וכן חללה לכהן ומ"ט דהא נפקא לן בפ"ב (לעיל כ.). מועלתה יבמתו השערה עכ"ל. וכבר תמה עליו הגרע"א (שם) דזה נגד סוגיית הגמ' בדף כ.; דאיתא התם דרב גידל אמר רב אמר דחייבי לאוין עולין לחליצה אע"ג דאין עולין ליבום משום קרא ד"יבמתו", אבל למסקנא רבא דוחה אותו מתוך ברייתא דמבואר דאם פצוע דכא עשה יבום קנה, ומבואר מזה דחייבי לאוין עולין ג"כ לייבום ולא רק לחליצה. ולכן מסיק רבא דמדאורייתא חייבי לאוין עולין ג"כ לייבום, אלא מדרבנן תקנו חליצה משום גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שנייה. וזה אכן תמיהה עצומה. וע"ע רש"י סנהדרין נג. ד"ה איסור מצוה, שכתב דחייבי כריתות פטורות מן יבוי"ח משום גז"ש ד"עליה" (דרך אגב, זה מבואר כמ"ש"כ הברכ"ש הנ"ל, ד"עליה" הוא חלות פטור והפקעה מכל פרשת יבום דלא נקט רש"י דטעמא דאין חולצין משום "כל שאינו עולה לייבום אינו עולה לחליצה") וחייבי לאוין עולין לחליצה ואין עולין לייבום משום "יבמתו". ובדיבור המתחיל מיד אח"כ ד"ה ולא מתייבמת כתב טעמא דחייבי לאוין לא מתייבמות הוא משום דגזרו ביאה ראשונה אטו ביאה שנייה, ע"ש. ודברי רש"י תמוהין בתרתי: חדא כמו

שכבר הקשה עליו הגרע"א הנ"ל, דמסקנת הגמ' אינו משום "יבמתו". ועוד, דנראה דסותר עת עצמו תכ"ד דכתב טעמא משום גזרו ביאה ראשונה אטו ביאה שנייה. וכבר הקשה כן בגליון הש"ס בסנהדרין שם.

והנלע"ד לתרץ כ"ז הוא, דרש"י אזיל לשיטתיה כמש"כ ביבמות ט., י., ו-כ., המובאים לעיל, דחייבי כריתות אינן עולין ליבוי"ח לא משום שהאיסור כרת מעכב את החלות קנין יבום דאיכא גווני דאין זה מעכב כגון הואיל ואישתריא אישתריא או כמו היקש דר' יונה (עי' סוגיא יבמות ח.) או כמו חייבי לאוין לר"ע, אלא משום שיש פטור וחלות הפקעה מכל פרשת יבום, וזהו מה דילפינן מ"עליה" מאחות אשה. ובחייבי לאוין דלא חמור כ"כ כמו חיי"כ, הגם דשייך דחייה כדי לומר עשה דוחה ל"ת, אבל איכא פטור והפקעה עכ"פ מחלות יבום וזה ילפינן מ"יבמתו", אלא דמכיון דלא חמור כ"כ אז הפטור הוא רק לענין יבום אבל עכ"פ צריכין חליצה. עכ"פ מבואר מדברי רש"י דבין בחיי"כ ובין בחיי"ל הגם שבגווי מסויימים שייך תורת דחייה על האיסור (כנ"ל), אעפ"כ איכא גזה"כ (או "עליה" או "יבמתו") דחלה בה פטור מחלות יבום, ואין זה משום שהאיסור מעכב אלא הוא פטור חדש בפרשת יבום. (ובחיי"כ פטור זה חל ג"כ לענין חליצה, ובחיי"ל חל הפטור רק לענין יבום). אבל באמת כ"ז הוא רק אליבא דהברייתא דילפינן מ"עליה" דערוה במקום יבום פטורה, אבל לרבא דלא ילפינן מ"עליה" אלא משום אין עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת, א"כ י"ל דרבא ס"ל דכל העיכוב בפרשת יבום לענין יבוי"ח הוא רק חומר האיסור, ולא ס"ל כלל דאיכא תורת "פטור" במקום יבוי"ח. ולכן באמת רבא ס"ל (יבמות כ:) דמדאורייתא חיי"ל עולין ליבום ג"כ, אלא דתקנו רבנן לעשות חליצה, וכנ"ל. ולכן י"ל דרבא אזיל לשיטתיה דכל העיכוב במקום יבוי"ח הוא רק האיסור ולא ס"ל דאיכא פטור מ"עליה" בחיי"כ או פטור בחיי"ל מ"יבמתו". אבל לרב גידל אמר רב דס"ל דאיכא חלות פטור בחיי"ל מן היבום משום "יבמתו" אז י"ל דהוא ס"ל כפשטות הברייתא דאיכא חלות פטור בחיי"כ משום "עליה". ולפ"ז נמצא דכמו שהוכחנו לעיל דרש"י בכ"ד פירש את הגמ' כפשטות הברייתא ודלא כרבא, כמו"כ פי' דטעמא דחיי"ל לא עולין לייבום הוא משום "יבמתו", דזה שיטה אחת כאמור, דרב גידל אמר רב ס"ל כפשטות הברייתא דאיכא חלות פטור במקום יבוי"ח אע"ג דמצד האיסור שייך דחייה. ובזה מיושב מה שכתב רש"י יבמות פד. הנ"ל, דרש"י פי' שם דלא כרבא אלא כברייתא. ואפשר עוד לפ"ז לתרץ במקצת את מה שהקשינו דנראה דרש"י סותר את עצמו

תכ"ד בסנהדרין נג., די"ל דאה"נ רש"י רק הביא את המח' בין רב גידל אמר רב ורבא, דבאמת הן ב' שיטות דפליגי אהדדי, ורש"י בסנהדרין הביאם לרווחא דמילתא.

אמנם עדיין קשה, דסו"ס רבא הקשה על רב גידל אמר רב מברייתא דמבואר דפצוע דכא אם בעלו קנו, וזה קשה הלא חיי"ל אין עולין לייבום משום "ביבמות"? ואפשר לומר דהנה ביבמות עט: הגמ' הקשה מברייתא זו על שיטת ר"ע דס"ל דחיי"ל לאו בני חליצה ויבום ניהו, דמבואר מברייתא דפצוע דכא (דהוא חיי"ל) אם בעלו קנו? ורבה תירץ שם דאיירי בנפלה ולבסוף נפצע. ואב"י הקשה עליו ממתני' (יבמות קט.), דמבואר דאע"ג דאם נעשית היבמה ערוה לאחר שנפלה אפ"ה אתי איסור אחות אשה ודחי מצות יבום. והכא נמי, הקשה אב"י, בפצוע דכא דאע"ג דהוא נעשה פצוע דכא לאחר שנפלה אבל אפ"ה נימא דאתי איסור פצוע דכא (לר"ע דאין קידושין תופסין בחיי"ל) ודחי מצוות יבום. ולכן דוחה אב"י תירוץ דרבה, ותירץ הברייתא אליבא דר"ע, דתנא דברייתא ס"ל דחייבי לאוין דלאו דשאר (כגון פצוע דכא) קידושין תופסין בו לר"ע. ואפשר ליישב שיטת רבה ע"פ מה שהקשה הגרע"א על שיטת רש"י ביבמות מט: (הובא לעיל), דטעמא דקידושין תופסין בסוטה מעיקרא הוא משום דלאחר שנעשית סוטה הקידושין לא פקעי, וא"כ אם הבעל נעשה פצוע דכא לאחר קידושין הדין יהא שהקידושין פקעי לר"ע וזה לא מצינו. [ובאמת עי' ערוך לנר יבמות מט:; שתירץ אה"נ, ע"ש]. ואם הקידושין לא פקעי אז קידושין יהו תופסין בפצוע דכא מעיקרא לר"ע לכו"ע וזה דלא כהגמ' הנ"ל? ותירץ השו"ת עונג יו"ט חאהע"ז (סי' קמ"ב, בהג"ה) דרש"י ס"ל דפקעי הקידושין אם נולד אחר שכבר חלו הסיבה למניעת הקידושין, רק במקום שנולד ביטול תפיסת קידושין באשה. והיינו משום שעיקר חלות קנין אישות חל באשה (דהיא קנוייה לו, והיא אסורה אכו"ע כהקדש), אבל אם נולד ביטול תפיסת קידושין בבעל אז ס"ל לרש"י דהקידושין לא פקעי לאחר שכבר חלו אע"ג דמעיקרא לא תפסי בהו קידושין. וא"כ י"ל דאפשר שס"ל לרבה (בדעת ר"ע) דכמו דחזינן דלא פקעי קידושין בפצו"ד, הו"ה נמי בנפלה ולבסוף נפצע לא פקע הזיקה. וא"כ אולי י"ל דכן ס"ל לרש"י בדעת רב גידל אמר רב. [כ"ז הוא רק בתורת חידוש, אבל בלא"ה למעשה רש"י ס"ל דרב גידל אמר רב לא נדחה למסקנה].

ע"ע ברש"י יבמות ט: ד"ה והאמר, דכתב וז"ל בפרק ב' אחין וכו' משום דהך ערוה היא ולא זקוקה ליה דרחמנא פטרה מיניה מדרשת עליה עליה וכו' עכ"ל. ומזה מוכח כמש"כ הברכ"ש (הנ"ל), דאיכא חלות פטור בערוה שנלמד מ"עליה", שהיא מופקעת לא רק מן היבום אלא ג"כ מן החליצה. ובעל מימרא בגמ' זו הוא אמר רב יהודה אמר רב. וא"כ י"ל דרב אזיל לשיטתיה כמו שהוכחנו לעיל ביבמות כ. דרב גידל אמר רב ס"ל דאיכא פטור כמו פשטות הברייתא. וזה ראייה כמו שהוכחנו דרש"י לעולם פ"י הסוגיא כפשטות הברייתא, ודלא כרבא.

ולהשלמת הדברים אפשר לומר דהנה איתא ביבמות יא., אמר רב יהודה אמר רב צרת סוטה אסור [מ"ט] טומאה כתיב בה כעריות. ושיטת רש"י היא דלא רק אסורה לייבם אלא פטורה ג"כ מן החליצה. ולכאורה לדעת רבא שאינו ס"ל דיש שום פטור במקום יבו"ח אם האיסור יכול לידחות, קשה הלא סוטה הוא רק חיי"ל, וא"כ מדוע לא אמרינן עשה דוחה ל"ת (ובאמת שיטת הרא"ה, הובא בריטב"א שם, היא דרב עצמו ס"ל דמדאורייתא בסוטה גופה אמרינן עשה דוחה ל"ת) ולולא דמסתפינא אמינא דא"נ, דרבא אכן לא ס"ל כהך דרשה ד"טומאה כתיב בה כעריות", ורק רב אזיל לשיטתיה דשייך פטור במקום יבו"ח, וכנ"ל. ולפ"ז מובנת הגמ' יבמות ג.ג.: דמבואר שם דמניינא דסיפא דמתני' למעוטי רב, דס"ל דצרת סוטה אסורה. וקשה, היכן מצינו מי שחולק על רב בזה? ולפי הנ"ל י"ל דרבא הוא החולק בזה על רב, ומשום שרב אשי כבר אמר (יבמות ח., הובא לעיל) דמתני' מדוייק כרבא, מדקתני פטורות ולא פטורות, וא"כ מתני' מדוייק דליכא פטור במקום יבו"ח, ולכן אפשר שמדוייק במתני' ג"כ שצרת סוטה אינה אסורה משום הא דטומאה כתיב בה כעריות.